

Votre Programme Matmidim – Chiour **GUIMEL**

Parashat Vaéra – du 10 au 14 Janvier 2021

ת"סד

Matmidim

Programme d'étude Mondial

Sujet de la semaine :

Brah'a Chéina Tsrih'a

Cette semaine, le sujet d'étude porte sur l'interdit de **Brah'a Chéina Tsrih'a**, c'est-à-dire celui de prononcer une Brah'a sans en être obligé. Ce qui est à différencier d'une Brah'a Lévatála, où la brah'a ne repose sur absolument rien et est en vain.

Cet interdit est rapporté plusieurs fois pour des Dinim différents, et nous en énumérerons quelques un, afin de mettre en évidence quand les Sages ont décrété qu'une B'ah'a est considérée comme n'étant pas nécessaire.

Bon Limoud sur Matmidim !

Tephila avant le Limoud

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה, וישמחו בי חברי, שלא אמר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מפר אסור ולא על אסור מפר, ולא יפשו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. כי יי יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך

Tephila après le Limoud

מודה אני לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש. ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאני משכים והם משכימים. אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים. אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים. אני רץ לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת. שאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת. אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אכטח בך

Programme du Dimanche

1. L'interdit est-il MinHatorah ou Miderabanan ?

אין עומדין פרק חמישי ברכות לג.

שיבדיל על הכוס המבדיל על הכוס דלאו עיקר תקנתא היא לא כ"ש תני ר' אהא אריכא קמיה דרב חיננא המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס ואם הבדיל בזו ובזו ינוחו לו ברכות על ראשו הא גופא קשיא אמרת המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס אלמא תפלה לחודה סגי והדר תני אם הבדיל בזו ובזו ינוחו לו ברכות על ראשו וכיון דנפיק ליה בחדא אפטר והויא ברכה שאינה צריכה ואמר רב ואיתימא ר"ל ואמרי לה ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו: ככל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא אלא אימא הכי אם הבדיל בזו ולא הבדיל בזו ינוחו לו ברכות על ראשו בעא מיניה רב חסדא מרב ששת מעה בזו ובזו מהו אמר ליה מעה בזו ובזו חוזר לראש

Avis du Rambam

רמב"ם הלכות ברכות פרק א הלכה טו

כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן

שם הלכות שבועות פרק יב הלכה ט

השומע הזכרת השם מפי חברו לשוא או שנשבע לפניו לשקר או שבירך ברכה שאינה צריכה שהוא עובר משום נושא שם ה' לשוא כמו שבארנו בהלכות ברכות הרי זה חייב לנדותו

ברכי יוסף אורח חיים סימן מו ס"ק י

[...] ודעת הרמב"ם דאיסור ברכה שא"צ הוי דאורייתא, וכן כתב הרמב"ם בפירוש בספר תשובותיו הנדפסים מחדש, וזה שמו אשר יקראו פאר הדור בסי' ק"ה, שכתב וברכה שאינה צריכה דאורייתא הוא שנושא ש"ש לבטלה, ע"ש

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רטו סעיף ד

כל המברך ברכה שאינה צריכה, הר"ז נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן

משנה ברורה סימן רטו ס"ק כ

כ) כנשבע לשוא - הוא לשון הרמב"ם ומקורו ממה דאיתא בגמרא כל המברך ברכה שא"צ עובר משום לא תשא את שם וגו' ומ"מ דעת כמה ראשונים דעיקר האיסור הוא מדרבנן כיון שהוא מזכירו בברכה דרך שבח והודאה וקרא אסמכתא בעלמא אבל אם הוא מזכירו להשם ח"ו לבטלה בלא ברכה לכו"ע יש בו איסור תורה שהוא עובר על מ"ע דאת ה' אלהיך תירא שהיא אזהרה למוציא שם שמים לבטלה כדאיתא בתמורה [דף ד'] כי זהו מכלל היראה שלא להזכיר שמו הגדול כ"א בדרך שבח והודאה מה שמחויב אבל לא לבטלה [..]

Ceux qui pensent que c'est Miderabanan

מי שמתו פרק שלישי ברכות כא.

אמר רב יהודה ספק קרא קריאת שמע ספק
לא קרא ° אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת
ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב
° מאי טעמא קריאת שמע דרבנן אמת ויציב
דאורייתא מתיב רב יוסף ° ובשכבך ובקומך

* Etudier cette preuve rapportée par Tosfot

תוספות מסכת ראש השנה דף לג עמוד א

[...] ומותרות לברך על מצות עשה שהזמן גרמא אף על גב דפטורות מן דבר המצוה היא ומתעסקות בהן [...]

ומשום דמברך ברכה שאינה צריכה וקעבר משום בל תשא ליכא דהיא דרשה דרבנן דהא אמר בפרק מי שמתו (ברכות דף כא.) ספק קרא אמת ויציב ספק לא קרא חוזר וקורא ולא אסרינן מספק משום לא תשא ומוציא שם שמים לבטלה דאסרינן בפ"ק דתמורה (דף ג. ד.) מדכתיב את ה' אלהיך תירא הני מילי בלא ברכה [...]

רא"ש מסכת קידושין פרק א סימן מט

רבינו תם היה אומר דנשים יכולות לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא דאע"ג דפטירי ואפילו מדרבנן לא מחייבי כדמוכח בברכות פרק מי שמתו (דף כ ב) גבי נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה ואין כאן משום לא תשא את שם לפי שמברכות ברכה שאינה צריכה דרשא אסמכתא בעלמא היא דהא אמרי' בפ' מי שמתו (דף כא א) ספק קרא קרית שמע ספק לא קרא יחזור ויקרא ולא אסרינן מספק משום בל תשא [...]

Programme du Lundi

---

* Etudier la réponse du Kessef Mishné à la preuve de tosfot

רמב"ם הלכות ברכות פרק יא הלכה טז

[...] וכן כל דבר שיסתפק לך אם טעון ברכה אם לאו עושין אותו בלא ברכה, ולעולם יזהר אדם בברכה שאינה צריכה וירבה בברכות הצריכות, וכן דוד אמר בכל יום אברכך

כסף משנה הלכות ברכות פרק יא הלכה טז

וכן כל דבר שיסתפק לך אם טעון ברכה אם לאו וכו'. כ"כ הרא"ש בפרק מי שמתו בשם השאלות וטעמא דמסתבר הוא דהוי ספק עובר על לא תשא. ועל מה שכתב רבינו כל דבר שיסתפק לך אם טעון ברכה אם לאו עושים אותו בלא ברכה קשה שהרי כתב רבינו פרק ב' מהלכות ק"ש ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ומברך לפניו ולאחריה והרי מספק הוא חוזר וקורא ולמה הוא חוז' ומברך. ויש לומר שכשהדבר עשייתו מחוייבת אעפ"י שהוא ספק כגון ספק קרא ק"ש כיון דקיימא לן ספיקא דאורייתא לחומרא ומחוייב הוא לקרות הילכך מברך לפניו ולאחריה כאילו ודאי לא קרא אבל כשמן הדין לא היה חייב לחזור ולעשות המצוה ההיא אלא שתקנת חכמים היא כגון דמאי שמן הדין אינו חייב לעשר משום דרוב עמי הארץ מעשרין הם אלא שחכמים החמירו לחייבו לעשר וכן י"ט שני לדידן דבקיאינן בקביעא דירחא אלא דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם כדאיתא בפרק קמא דיום טוב (דף ד:): וכיון דמדינא אין בהם איסור א"כ הם ספק דרבנן ולא בעי ברוכי, וכן על יום טוב שני לא הוה בעי לברוכי אם לא מפני שלא יזלזלו בו כדאיתא בפרק ב"מ (שבת כ"ג)

2. Pouvoir provoquer une Braha Chéina Tsrh'a (Gorem)

a) La source de cet interdit

בא לו כהן גדול פרק שביעי יומא .ע.

שלא להוציא לעז על ספר תורה: ובעשור של חומש הפקודים קורא על פה: אמאי נגלול וניקרי ° אמר רב הונא בריה דרב יהושע אמר רב ששת לפי שאין גוללין ספר תורה בציבור ° מפני כבוד ציבור ונייתי אחרינא ונקרי רב הונא בר יהודה אמר ° משום פגמו של ראשון וריש לקיש אמר ° משום ברכה שאינה צריכה ומי חיישינן

נשמת אדם חלק א כלל ה סעיף א

בהלכות יום הכפורים כתב הרמב"ם "ובעשור" קורא על פה, לפי שאין גוללין ס"ת בצבור, ולמה לא יקרא בספר אחר, משום פגמו של ראשון, עכ"ל, והוא מסוגיא דיומא שהבאתי. ואי איתא דגם ברכה שא"צ היא דאורייתא, קשה למה כתב הטעם משום פגמו, דודאי אינו אלא מדרבנן, ולמה לא כתב הטעם משום ברכה שא"צ, אע"כ דאינו אלא מדרבנן, וכיון שהש"ס שם שקיל וטרי בטעמו של פגמו, לכן כתב הרמב"ם הטעם משום פגם. ואפשר י"ל עוד מדחזינן דהגמ' שקיל וטרי אליביה, ש"מ דלא קיי"ל בזה כר"ל, ואפשר הטעם משום דביוה"כ מצוה להרבות בברכות, כמ"ש המ"א ס"ו רט"ו בשם השל"ה דמותר להניח פירות לאחר הסעודה בשבת כדי לברך והקשה עליו המ"א מסוגיא דיומא, ולדידי אדרבה משם ראה, כיון דהגמרא שקיל וטרי אליבא דאיך אמוראי, ש"מ דלא קיי"ל בזה כר"ל, וכדמוכח נמי מרמב"ם. וגם מה שכתב המ"א דדוקא משום ג' סעודות מותר לגרום ברכה שאינה צריכה, אבל לא להשלים ק' ברכות, לא ידעתי מנין לו לחלק בזה, וכן מוכח מסי' קל"ה סעיף ז' ח', וכן מעשים בכל יום שקוראין כהן אם אין כאן לוי, ומברך שנית, ואי איתא הא גורם ברכה שא"צ, אע"כ דבמקום מצוה קצת לא איכפת לן לברך שנית, ודלא כר"ל ביומא, אלא הטעם שם משום פגם, וא"כ שפיר כתב הרמב"ם דהטעם משום פגם, דדברי ר"ל נדחו

שו"ת מהרשד"ם חלק אורח חיים סימן א

ואף ע"ג שהרמב"ם ז"ל לא הביא בפירוש המשנה ולא בהלכות עבודת י"ה אלא הטעם הראשון ולא הביא טעם ר"ל היינו שלא חש להאריך ומכל מקום לא מצינו בשום מקום שדחה אותו אדרבה הוא ז"ל הזהיר הרבה על ברכה שאינה צריכה

Programme du Mardi

---

b) Gorem pour faire Séoudam Chlichit

תוספות מסכת שבת דף קיח עמוד א

במנחה מצילין מזון סעודה אחת - מכאן משמע דזמן אכילה שלישית בשבת היא מן המנחה ולמעלה דלא כאותם שמחלקין סעודת שחרית ומברכין בינתיים [...] ועוד אומר ר"י שיש כאן איסור ברכה שאינה צריכה כדאי בפ' בא לו (יומא דף ע.). גבי ובעשור שבחומש הפקודים דקאמר וניתי ס"ת אחרינא ונקרי א"ר שמעון בן לקיש מפני ברכה שאינה צריכה

שו"ת הרא"ש כלל כב סימן ד

ועל ששאלת בסעודה שלישית אם יכול לעשותה מיד אחר סעודת שחרית שיפסיק בסעודה ויברך. אני ראיתי את רבותי נוהגין וכן אני נוהג אחריהם. כשנמשכה סעודת שחרית עד שבע שעות שכבר הגיע זמן המנחה שמפסיקין סעודתן ומברכין ברכת המזון ונטלין ידיהם ומברכין המוציא, דאל"כ כיון שנמשכה כל כך זמן הסעודה לא היו יכולין לאכול סעודה שלישית אלא באכילה גסה

טור אורח חיים הלכות שבת סימן רצא

וזמנה משיגיע זמן המנחה דהיינו מו' שעות ומחצה ולמעלה ולא קודם הילכך אותם (ו) שמפסיקין (ז) מסעודת שחרית לחלק לשנים ועדיין לא הגיע זמן המנחה אינן מקיימין מצות ג' סעודות אבל הגיע זמן המנחה יכולין לעשותה מיד אחר סעודת שחרית וכן היה עושה א"א הרא"ש ז"ל היה מברך ברהמ"ז והיה ח) נוטל ידיו ומברך עליהם ומברך המוציא והיה אומר שיותר טוב לעשות כן כיון שנמשכה סעודת הבוקר עד אחר המנחה ואם לא היה עושה מיד השלישית לא היה יכול לאכול אחר כך אלא אכילה גסה

בית יוסף אורח חיים סימן רצא

וכן היה עושה אדוני אבי ז"ל וכו'. הוא ז"ל כתב בתשובה (כלל כב סי' ד) שכך ראה רבותיו נוהגים וכן הוא נוהג אחריהם ואף על פי שתוספות (שם) כתבו שר"י אומר שאין להפסיק באמצע סעודה משום איסור ברכה שאינה צריכה תירץ הוא ז"ל דכיון שהוא מפסיק לכבוד שבת אין כאן משום מרבה בברכות שלא לצורך [...] וכתב הוא ז"ל בתשובה אחרת (שם סי' יג) שאין לדרוש כן בציבור דכיון שאם אוכל קודם חצות אינו יכול להפסיק אין הציבור בקיאים בזה. וכתוב בתשב"ץ (קטן סי' כא) **שמהר"מ** בחורף שהימים קצרים היה עושה סעודה שלישית על השלחן מיד אחר ברכת המזון

מגן אברהם סימן רצא ס"ק ו

יפסיק הסעודה. ויקום וילך וימתין מעט בנתיים ואותן שנשארים במקומן לא יצאו י"ח דהוי כסעודה א' [מהרי"ל ה' סוכה] [...]

* Nous constatons que le Maguen Avraham ici est d'accord de permettre. Il faudra comparer avec le Din de Méa Brah'ot plus loin

---

Programme du Mercredi

---

c) Parler entre deux Mitsvot

הקומץ רבה פרק שלישי מנחות לו.

אמר ^א רב חסדא סח בין תפילה לתפילה חוזר ומברך סח אין לא סח לא והא שלח ^ב רב חייא בריה דרב הונא משמיה דר' יוחנן על תפילה של יד ^א אומר ^ב ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין על תפילין של ראש אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין אב"י ורבא ^ב דאמרי תרויהו לא סח מברך אחת סח מברך שתים תנא ^א סח בין תפילה לתפילה ^ב עבירה היא בידו ^ג וחוזר עליה מערכי המלחמה תנא

תוספות מסכת מנחות דף לו עמוד א

סח בין תפילה לתפילה חוזר ומברך - מכאן מדקדקים כשאדם שוחט עופות או בהמות הרבה וסח בין עוף לעוף שחוזר ומברך ומ"מ עבירה היא בידו כדאמרינן הכא שחוזר עליהם מערכי המלחמה ושמא שאני תפילין שמצוה אחת הן אבל התם שאם ירצה ישחוט ואם ירצה לא ישחוט ומיהו מסתברא דכיון דיכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר כדי שיהא זקוק לברכה שניה כדמוכח בפרק בא לו (יומא דף ע)

תוספות ישנים מסכת יומא דף ע עמוד א

משום ברכה שאינה צריכה. מכאן יש ללמוד דהשוחט הרבה בהמות או עופות ביחד אסור להסיח בין שחיטת עוף לחבירו כדי לחזור ולברך כיון שיכול לצאת בברכה ראשונה

רא"ש מסכת חולין פרק ו סימן ו

ומיהו מסתבר דכל היכא שיכול לפטור את עצמו בברכה אחת אסור הוא לדבר כדי שיהא זקוק לברכה אחרת כדמוכח ביומא (דף ע')

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן כה סעיף ט

אסור להפסיק בדיבור בין תפלה של יד לתפלה של ראש, ואם הפסיק, מברך על של ראש: על מצות תפילין. הגה: ולדין דנוהגין לברך שתי ברכות אף אם לא הפסיק, צריך לחזור ולברך על של ראש להניח גם על מצות (ד"ע).

בית יוסף אורח חיים סימן כה

י) ומ"ש רבינו אפילו לענות אמן יהא שמיה רבא מברך וקדושה. כן כתב הרא"ש ז"ל (הל' תפילין סי' טו) וכתב עוד ובהלכות תפילין עתיקתא כתוב סח בין תפלה לתפלה אם סח שיחת חולין חוזר עליה מערכי המלחמה אם בקדושה ואמן יהא שמיה רבא סח אין חוזר עליה מערכי המלחמה ואף על פי שאינו חוזר עליה מערכי המלחמה נהי דאין העבירה גדולה כל כך איסורא איכא שגורם לברך ברכה שאינה צריכה כדמוכח בפרק בא לו יומא ובפרק ואלו נאמרים (סוטה מא.). אבל במרדכי (תפילין יב:) כתוב בשם ר"ת שאם ענה קדיש וברכו בנתיים אין זה הפסק אחרי שאין יכול להניחה עד שיענה עם הצבור ואין הפסק אחרי שצורך הוא זה לו וצריך להקדימו עכ"ל [...]

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן כה סעיף י

אם סח לצורך תפילין, אינו חוזר ומברך. אם שמע קדיש או קדושה בין תפלה של יד לתפלה של ראש, לא יפסיק לענות עמהם אלא שותק ושומע ומכוין למה שאומרים

Programme du Jeudi

d) Pour compléter Méa Brahot

Définir la différence pour le Maguen Avraham avec Seouda Chlichit

Comprendre le Gueder du Even Haozer

מגן אברהם סימן רטו ס"ק ו

וכל של"ה דבשבת אם הביאו לו פירות תוך הסעודה יכול להניחם עד אחר הסעודה כדי לברך עליהם ברכה אחרונה דבשבת מותר לגרום ברכה כדי להשלים ק' ברכות וקשה דהא בגמרא בי"ה עסקי' וחסר ממנין מאה ברכות ובשל"ה עצמו דחק היאך יכול להשלים מנין ק' ברכות ואפ"ה אסור לגרום ברכה ק"ו בשבת ועוד שבתוס' שבת דף קי"ח כתבו דאסור לחלק סעודת שחרית לשנים כדי לקיים ג' סעודות משום דגורם ברכה שא"צ ואף דלא קי"ל הכי היינו משום סעודה ג' אבל משום ק' ברכות אסור להוסיף\

אבן העזר אורח חיים סימן ריב סעיף א

שו"ע סעיף א בהגה]. [וי"א אם הטפל חביב וכו']. כתבו האור זרוע [ח"א סימן קעו] והאגור [סימן רחצ] בדין [אכל צנון זזית, והצנון עיקר זזית טפל להפיג חריפות הצנון, דמברך על העיקר ופטר הטפל, דאם הטפל חביב עליו כמו העיקר מברך על הטפל ואח"כ על העיקר, דאפשי ברכות עדיף ואין להפקיע הברכות כהאי גוונא, עכ"ל]. והביאו רמ"א [סעיף א], ותמה המג"א [ס"ק ג] על זה. ונראה לי דסבירא להו עד כאן לא אמר הש"ס ביומא [ע, א] גבי ברכת ספר תורה דאסור להרבות בברכות, היינו אם יכול לפטור שניהם בברכה אחת, וכן כתבו התוספות [מנחות לו, א ד"ה סח] ופוסקים בתפילין גם בשחיטה, אבל כאן שאין מברך על הטפל ברכתה הראויה לה אשר תקנו חכמים, על כן טוב יותר לברך עליו ברכה אשר תקנו חכמים, משיפטור אותו בברכת העיקר שלא תקנו חכמים להטפל. ויש ראייה לסברא זו מירושלמי [ברכות פ"ו סימן כח], דרב הונא אכל פירות עם הפת בסעודה, ואמרו לו היה לך להניחן אחר סעודה ותברך עליהם תחלה וסוף, אמר להם הן עיקר סעודתי ע"כ, והביאו הרא"ש פרק כיצד מברכין [שם פ"ו סימן כח], ע"ש בהרא"ש. הרי לדברי הרא"ש שם דמוכח מירושלמי זה דיכול להניח פירות לאחר הסעודה כדי לברך עליהם תחלה וסוף, הרי דלא חשו בזה לברכה שאין צריכה, כיון דנפטר עתה בברכה שלא תקנו לה חכמים. וזה שכתבו ואין להפקיע ברכות כהאי גוונא, פירוש שאין עושה ברכתו הראויה לה, אבל כל שיכול לפטור שני דברים בברכה אחת אשר תיקנו חכמים, ודאי אסור להרבות בברכות, כמבואר בכל הפוסקים. והמג"א הקשה על של"ה בסוף הסימן רט"ו על שכתב דבשבת מניח הפירות לאחר הסעודה כדי שיברך עליהם תחלה וסוף, ולענ"ד פשוט דשרי כדפרישית

e) Pour éviter un Safeg

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קעד סעיף ז

אם אין לו יין ושותה מים או שאר משקה, אין לברך עליהם דחשיבי כבאים מחמת הסעודה, לפי שאין דרך לאכול בלא שתייה; ואף יין לא היה צריך ברכה לפניו, אלא מפני שהוא חשוב קובע ברכה לעצמו; אבל מים או שאר משקים לא חשיבי, ואינם טעונים ברכה; ואפ"ה אם היה צמא קודם סעודה, כיון שלא רצה לשתות אז, כדי שלא יזיקו לו המים, נמצא כי שתיית המים בסבת הפת היא, ופת פוטרם. וי"א לברך על המים שבסעודה, ויש מחמירין עוד לברך עליהם בכל פעם, דסתמא נמלך הוא בכל פעם; והרוצה להסתלק מן הספק ישב קודם נטילה במקום סעודתו, ויברך על דעת לשתות בתוך סעודתו. הגה: והמנהג כסברא הראשונה

רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן כה סעיף ה

(לענין הספק לברך על תפילין של ראש)

וכן פשט המנהג. לכאורה יש תקנה לצאת מידי חשש ברכ' לבטלה. דבשעה דמברך להניח יכוין אי הדין כרש"י אינו מכוין לפטור בזה הברכה לשל ראש. ואז ממילא שפיר מברך על הראש מצות תפילין. ואם הדין כתוס' דמגיע על הראש ב' ברכות אני מכוין להוציא בברכה דלהניח גם של ראש

Bon Limoud sur Matmidim !